

erői győzedelmeskednek, a főhős Per, az életre keltett angyalok, a szerzetesek és a főpapnő segítségével. A világ megmenekül, a csontok helyett, mint a kegyelem, végül hullni kezd az igazi, fehér

hó. Ha mélységekkel, árnyalatokkal bomlott volna ki ez a szépen kitalált történet, egy szórakoztató, gondolkodtató kötetet tartanánk a kezünkben, így azonban ez csak részben sikerült.

ARTZT TÍMEA (1977) Monor

ARTZT TÍMEA és boldogan éltek? – mesehősnők utóélete

CSER, 2018

Mi húzódik az Óperenciás-tengeren, a tanulságon és a „boldogan éltek, míg meg nem haltak” záró formuláján túl? A mesék kétpólusú világában az igaz győzelmet arat, a talmi lelepleződik, a bölcs megleckézteti az ostobát, az önzetlen jószág – szépséggel párosítva – jutalmat nyer. Kevés vonással rajzolt karakterek küzdenek a boldogságért, céljuk egy ép és igazságos, harmonikus világ meghódítása és otthonossá tétele. De milyen élete lesz Csipkerózsikának, Hófehérkének vagy Hamupipőkének az esküvő után? Képes lesz-e Piroška feldolgozni a farkaskalandot, Pöttyös Panni a felnőtte válást, Dorothy pedig Kansas örökös szürkeségét? Mi történik a hősnőkkel, ha vége van a mesének? Ez a kérdés hívta életre a Szederkényi Olga által szerkesztett kötetet a CSER Kiadó megbízásából.

Tizenöt kortárs magyar író – és Parti Nagy Lajos – szövegének olvasásakor az alkotói döntések nyomon követése tűnik a legizgalmasabbnak. Kiket kértek fel, ők melyik mesét és témalehetőséget ragadták meg; mennyire maradtak a műfaj és motívumrendszer keretein belül; kapcsolódtak-e korábbi alkotásaik stílusához, jelenlegi életszakaszukhoz vagy nem?

Rakovszky Zsuzsa Alice-e az öregkorral és a demenciával küzd (*A hazug tükör*), Halász Rita elbeszélője Dorothy lánya, akinek el kell fogadnia, hogy édesanyját már csak *A forgószél* viheti vissza a színek birodalmába. Arany Lúcia – írói álnév, róla semmi személyes nem tudható –, mily meglepő, Hamupipőke történetét folytatja (*Másnap*). Pipőt nászészakája *Másnapján* egy aprócska csokifíu ébreszti, míg hercege Abszurdisztán küldöttségével tárgyalt. Eddig friss a sztori, amit jobb lett volna a másnapi meglepetések előadásánál lelassítani és megállítani. Kár, hogy a címben kitűzött feladattól és a humoros felütéstől eltévelyedett a szerző, és Pipőt rá-

küldte a hormonkezelés és a szülés utáni depresszió útjára. Talán a feminista mese preconcepciója lebegett a szeme előtt.

Apropó feminizmus! A tizenöt női szerző mellett helyet kapott Parti Nagy Lajos is a gyűjteményben. Az írónők – köztük Berg Judit (*Rumini-sorozat*) és Boldizsár Ildikó (a *Metamorphoses* Meseterápiás Módszer kidolgozója) – szorosan kapcsolódnak a műfajhoz, illetve fontosnak tartják a nőket érintő történetek hiteles megfogalmazását. A *Mese* fiktív szerzője Sárbogárdi Jolán, Parti Nagy Lajos irodalmi konstrukciója (*A test angyala, Ibusár*). Jolán élete se nem kalandos, se nem meseszerű, olvasmányként is alig élvezhető, így Parti Nagy szövegének beemelése – azon túl, hogy legyen itt egy férfi – indokolatlannak tűnik.

De mennyire veheti magát komolyan egy író vagy egy mesefigura? A hősnők közül van, aki beleragad a naív szerepkörbe, és ez pszichológiai torzulásokhoz vezet. Ilyen Molnár T. Eszter hatvanéves aranyhajú Arankája (*Búcsúárja*) vagy Berg Judit gyanútlan Hófehérkéje (*Ő és én*). Berg Judit horrormesének induló, de terjengőssé váló, túlmagyarázott Hófehérke-története nekrofilt csinál a szőke hercegből. Hernyák Zsóka is a pszichopatológia útján jár, csak nagyon apró lábakon, hiszen kis hableánya megcsonkítja Szebát, a rákocskát. Ez a tündérmese szadista rémálomhoz válik hasonlónak (*Vonalak*).

Nina Yergakov Piroškája, *A szófogadó kislány* önironikusan beszéli el életútját. Ez a legprovokatívabb szöveg: „Igen, elvi szinten persze kurvára bosszant, hogy egy olyan történet hősnője vagyok, amely arról szól: kislány, ne foglalkozz a világ felfedezésével, ne hagyd el a járt utat.” Sajnos az elbeszélő is elkalandozik, letér az útról más-más mesék motívumaiért (tökhintó, sárkány, álom, torony), s ezáltal felhígul a saját története. A nemi szerepeket, a

kettős mércét és a pszichoanalitikus elméleteket fricskázó kritikus hang felenged; repedezik a szerkezet, akárcsak az eseményeket értelmező Piroska monológja. Nina mégis tovább beszélteti interjúalanyát, nem éppen a csattanóig, hanem a tanulságig, ami nem olyan, mint „a nőkről maradi képet közvetítő” mesékben, inkább azt sulykolja: ne légy gépiesen alkalmazkodó, gondolkozz kritikusan, és ha képtelened ébred, mondj nemet.

Szécsi Noémi szociálisan érzékenyítő szövege (*#mimagyarnők*) napjaink szcenó- és homofób Magyarországon játszódik. Főhőse egy Mulannak becézett, kínai gyökerekkel bíró jogászlány. Hajnalka már sok éve robotol harmadrendű alkalmazottként, ám most törvényes, de elveivel nehezen összeegyeztethető karrierépítési lehetőség nyílik előtte egy hajdani bálványozott osztálytársa jóvoltából: pénzért árusítani jogokat, azaz letelepedési kötvényt kínaiaknak. Szegényen és harmincévesen már igent mond az ember, főként, ha James Bond kérdezi, miközben a fejében az a mozi pereg, hogy ő „egy kínai–magyar kettős ügynöknő, akit hamarosan kivégez a film aktuális főgonosza, de addig még lesz pár izgalmas pillanata a 007-sel”. Szécsi Noémi nem hull bele a feminista kiállítások csapdjába, alkotása végén rámutat, hogy az előítéletek nincsenek tekintettel nemre, korra vagy származásra, a nők tudatában éppúgy felszívódnak, mint a férfiakéban. Az előítélet olyan haláltánc, amely nem teremt egyenlőséget.

Több szerző észrevette, hogy a mese örök kortárs, amely mindig szociális üzeneteket közvetít. Boldizsár Ildikót idézve: „A mesékben minden benne van: mindaz, ami volt, és mindaz, ami még lehet.” Ezzel paralel Szvoren Edina *A múlt, a jelen és megint a múlt* című írása, amely a halász nagyraagyó felesége történetét dolgozza fel. Talán ez a legkevésbé élvezetes és a legelvontabb parafrázis, mely maga után vonzolja a Szvoren-próza szokatlan és nyomasztó világát és kérdőjeleit.

Műfaji szempontból sajnos nem született újítás az antológiában. Berg Juditnál és Arany Lídiánál megjelent a naplóforma, Hernyák Zsóka kis hableánya úgy beszél, mintha a bíróság előtt állna. Ugron Zsolna az általa kipróbált emlékirathoz nyúlt *Ha-*

gyaték című írásában. A kerettörténet szerint Hamupipőke lánya közreadja nevelőanyja (az egyik mostohanővér) írói hagyatékát. A *Hagyaték* nem más, mint Ida története. Hamupipőkét (Idát) mostohanővére áldozta fel a házasság oltárán azért, hogy ő írói ambícióinak élhessen. Végül csak az irodalmi konstrukció lett híres. A kiadónak szánt levélbe illesztett emlékiratrészletek a 19. század eleje óta létező megoldás (lásd Chamisso: *Schlemihl Péter csodálatos története*, 1813). Összességében a mesehősök nem szűnnek meg irodalmi alakként működni, csak átlépnek a novella terébe.

A keményfedeles kötet színes borítója leemelesre csábít. Az alkotások előtt álló mesekivonatokat a gyerekkönyvek tipográfiai megjelenését idézik, miközben az előttük álló szürreális fej nélküli nőalakok elidegenítően hatnak. Szabó Imola Julianna illusztrációján érződik, hogy a kötet darabjai a mese és a valóság határvonalán egyensúlyoznak, ilyen Rakovszky Zsuzsa öreg kislánya *A hazug tükörben* és Kiss Noémi Holle anyója *A város alatt*.

A szereplők elő- és utóéletét, a csoda és a valóság arányát, továbbá a szerkezet és a nyelv egységét szemlélve Halász Rita (*A forgószerű*), Selyem Zsuzsa (*Múról, a menekülő kis csillagról*) novellája állítható a sorozat élére Kemény Zsófi *Lányomok a korai hóban* című írásával kiegészülve. Halász története finom motívumokkal díszített áttetsző szövet. Selyemé fájdalmas, összetettségében széttartó, allegorikus és keleties. A mese mögött rejtőző tapasztalatok felmutatásában mégis Kemény Zsófi marad leginkább Andersen Hókirálynőjének közelében. Ami a gyerekek számára taszító, az a felnőttek számára szórakoztató is lehet, ám a kötet legtöbb darabja – *A forgószerű* és a *Nagyi* kivételével – nem közvetít derűt, inkább a kiábrándultság érzetét hagyományozza.

A novella műfaj többektől feszesebb szerkezetet követelt volna, és akadt olyan, aki szadista módon kivégezte a varázst, vagy elcsúszott a direkt társadalomkritika irányába. Ezt az egyszerűnek tűnő feladatot kevesen alkották meg a maga komplexségében, de a kísérletek olvasása is felkavaró. Hiánypótló kötet született, s ez mindenképp mellette szól.

